

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Przemiany współczesnej polszczyzny w mediach elektronicznych :
internacjonalizacja znaczeń polskich wyrazów (na przykładzie tekstów zaczerpniętych z
sieci Internet)

Author: Marcin Zabawa

Citation style: Zabawa Marcin. (2012). Przemiany współczesnej polszczyzny w mediach
elektronicznych : internacjonalizacja znaczeń polskich wyrazów (na przykładzie tekstów
zaczerpniętych z sieci Internet). W: M. Kita, M. Ślawska (red.), "Transdyscyplinarność
badań nad komunikacją medialną. T. 1, Stan wiedzy i postulaty badawcze" (S. 225-237).
Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja
ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach
niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci
(nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Rozdział piętnasty

Przemiany współczesnej polszczyzny w mediach elektronicznych: internacjonalizacja znaczeń polskich wyrazów (na przykładzie tekstów zacierpniętych z sieci Internet)

Marcin Zabawa

Wydział Filologiczny
Instytut Języka Angielskiego
Centrum Badań Kontrastywnych

Truizmem będzie stwierdzenie, iż media elektroniczne, z siecią Internet na czele, przeżywają w ostatnich latach niezwykle burzliwy rozwój. Co za tym idzie, stały się zjawiskiem budzącym zainteresowanie badaczy wielu dyscyplin, między innymi socjologów, psychologów, literaturoznawców, a nawet prawników¹. Sporo uwagi poświęcają im także językoznawcy, badający przemiany współczesnego języka polskiego i próbujący ustalić pewne systemowe cechy polszczyzny używanej w takich mediach.

Celem niniejszego artykułu, jak sugeruje tytuł, będzie refleksja nad pewnym charakterystycznym zjawiskiem językowym występującym szczególnie często w mediach elektronicznych: internacjonalizacją, a tym samym rozszerzaniem, znaczeń polskich wyrazów. Samo zjawisko neosemantyzmów, zwanych także neologizmami semantycznymi, nie jest, oczywiście, nowe², ale wydaje się, iż w ostatnich latach ich liczba w bardzo wyraźny sposób zwiększa się³.

¹ Naturalnie, lista taka nie jest kompletna: media elektroniczne mogą być także przedmiotem badań nie tylko humanistyczno-społecznych, ale także *stricte* technicznych.

² Warto przywołać tutaj prace autorstwa przede wszystkim D. BUTTLER (1978) oraz D. WESOŁOWSKIEJ (1978).

³ Dotyczy to zwłaszcza zapożyczeń semantycznych, czyli neosemantyzmów powstałych pod wpływem języków obcych.

Pojęcie „media elektroniczne” nie jest do końca jasno zdefiniowane. Co więcej, poszczególni autorzy nierzadko ujmują omawiany termin w inny sposób, np. J. Grzenia używa terminu „komunikacja elektroniczna” jako charakterystycznego dla takich mediów. Są to media, „które mimo znacznego zróżnicowania mają wspólną właściwość: informacje od nadawcy są — za pomocą odpowiedniego urządzenia — przekształcane na sygnały elektryczne lub elektromechaniczne, a następnie przekazywane w tej formie do odbiorcy, który również korzysta z odpowiedniego urządzenia — służącego do rozszyfrowania zapisu i nadania mu zrozumiałej dla człowieka formy” (GRZENIA 2007: 59). Taka definicja ma charakter techniczny i odnosi się przede wszystkim do kanału przekazu informacji oraz energii potrzebnej do jej przekazania; w takim ujęciu mediami elektronicznymi są zatem zarówno telewizja czy radio, jak i Internet, a nawet telefon. Pojęcie mediów elektronicznych może być więc rozpatrywane w opozycji do mediów drukowanych, czyli przede wszystkim prasy⁴.

Termin „media elektroniczne” może być jednak także użyty w węższym znaczeniu, jako synonimiczny wobec określenia „nowe media”⁵, przede wszystkim związany zatem z szeroko pojętymi komputerami i Internetem⁶, w odróżnieniu od telewizji i prasy. W takim właśnie znaczeniu jest on używany w niniejszej pracy; termin ten odnosić się tu będzie głównie do Internetu⁷. Analiza zmian semantycznych polskich wyrazów zostanie zilustrowana przykładami pochodzącymi z tego właśnie źródła.

Badając zapożyczenia w języku, lingwiści (m.in. Cienkowski czy Rybicka-Nowacka, cytowani w monografii E. MAŃCZAK-WOHLFELD 1995: 40) często podkreślali, iż szczególnie efektywną metodą jest sięganie do źródeł prasowych. Podobną opinię wyraziła Mańczak-Wohlfeld, która, pisząc w odniesieniu do badań nad nowymi pożyczkami leksykalnymi (przede wszystkich anglicyzmami) w polszczyźnie, stwierdziła, iż „teksty prasowe cechuje różnorodność tematyczna i stylistyczna. Ponadto są one źródłem najżywiej reagującym na wszelkie zmiany i najlepiej odzwierciedlającym nowości” (MAŃCZAK-WOHLFELD 2006: 43). Teksty prasowe (zwłaszcza o cha-

⁴ W takim rozumieniu tego określenia używa też np. K. SKARŻYŃSKA (2009), — w jej tekście „media elektroniczne” znajdują się w tytule, sam artykuł zaś dotyczy zasadniczo telewizji i Internetu.

⁵ Por. zbiór artykułów na temat nowych mediów pod redakcją M. KITY i J. GRZENIA *Dialog a nowe media* (2004).

⁶ Warto tu zwrócić uwagę, na to, o czym pisał także J. GRZENIA (2007: 62), iż komunikacja internetowa nie jest tożsama z komputerową, jako iż korzystać z Internetu można także za pomocą np. telefonu komórkowego.

⁷ Warto w tym miejscu dodać, iż czasem rozumienie omawianego terminu jest jeszcze węższe, por. np. artykuł autorstwa J. GÓRECKIEJ (2009: 229), która używa tego określenia przede wszystkim w odniesieniu do „elektronicznych witryn mediów tradycyjnych”, a w mniejszym stopniu także do „mediów istniejących tylko w Internecie”.

rakterze bardziej specjalistycznym, takie jak w czasopismach poświęconych grom komputerowym oraz konsolowym czy też ogólnie komputerom, telefonom komórkowym i nowym technologiom) istotnie cechują się stosunkowo wysokim odsetkiem anglicyzmów leksykalnych⁸. Obecnie jednak — jak się wydaje — chcąc badać nowe zjawiska językowe, czyli przemiany języka (i to niezależnie, czy w kręgu zainteresowań leżą wpływy języków obcych na polszczyznę, czy też wewnętrzny rozwój naszego języka), warto także, a może nawet przede wszystkim, sięgać do tekstów internetowych, gdyż to właśnie takie teksty reagują dziś najszybciej i najżywiej na zmieniającą się wokół nas rzeczywistość⁹.

Co więcej, Internet jest podstawowym medium dla młodego pokolenia. Według badań ankietowych przeprowadzonych przez CBOS w 2010 r.¹⁰ z Internetu korzysta dziś 51% Polaków (nastąpił od 2009 r. wzrost o 3%), a kolejne 10% osób deklaruje, iż obecnie nie korzysta z sieci, ale ma zamiar zacząć z niej korzystać w ciągu najbliższego roku (FELIKSIĄK 2010). Odsetek 51% nie wydaje się może specjalnie imponujący, ale warto podkreślić, iż wśród młodszego pokolenia liczba ta jest znacznie wyższa. Wśród najmłodszych osób dorosłych (w wieku 18–24 lat) odsetek korzystających z Internetu wynosi aż 93%. Nieco mniej użytkowników Internetu, ale wciąż znacznie powyżej średniej, znajdziemy w grupie wiekowej 25–34 lat: tutaj odsetek ten sięga 80% (FELIKSIĄK 2010). Jak się wydaje, wyniki dotyczące najmłodszych dorosłych są tu szczególnie istotne, gdyż ludzie w tym przedziale wiekowym będą mieli największy wpływ na polszczyznę najbliższego dziesięcio- czy dwudziestolecia.

Nowe medium, jakim jest Internet, stało się powszechne przynajmniej w przypadku młodego pokolenia; co więcej, wyniki te łatwo można połączyć ze stałym spadkiem czytelnictwa prasy (np. według Związku Kontroli Dystrybucji Prasy tylko w latach 1997–2000 sprzedaż prasy¹¹ zmniejszyła się o 17%¹²), gdyż wielu odbiorcom Internet całkowicie zastąpił prasę¹³.

⁸ Co więcej, w przypadku prasy materiał językowy jest łatwy do pozyskania (w porównaniu np. z badaniami języka mówionego), co również jest niebagatelną zaletą.

⁹ Podobnego zdania jest B. CHACIŃSKI (2003: 6), który w odniesieniu do blogów stwierdził, iż są one „niesamowitym materiałem do wszelkiego rodzaju badań, w tym i do badań języka”.

¹⁰ Sondaż przeprowadzono w dniach 8–19 kwietnia 2010 r. na losowej próbie reprezentatywnej 1056 osób — dorosłych mieszkańców Polski.

¹¹ Naturalnie, sprzedaż prasy nie jest tożsama z jej czytelnictwem; nie ulega jednak wątpliwości, iż wartości te są od siebie wzajemnie zależne.

¹² Dane za: http://czytelnia.onet.pl/0,838260,0,0,0,spada_czytelnictwo_prasy,wiadomosci.html [data dostępu: październik 2010].

¹³ Można zaryzykować tezę, iż w przypadku młodego pokolenia Internet zaczyna zastępować nie tylko prasę, ale także telewizję. Warto przywołać w tym miejscu słowa K. SKARŻYŃSKIEJ (2009: 402): „Internet zaczyna być bardziej popularnym medium niż telewizja [...]”.

Dlatego badanie nowych zjawisk językowych — w moim przekonaniu — warto dziś prowadzić przede wszystkim na materiale tekstów pochodzących z Internetu.

Warto w tym miejscu przywołać stwierdzenie, które, choć oczywiste, jest tutaj bardzo istotne: teksty internetowe nie są jednorodne¹⁴. Podstawowy podział, jaki można tutaj wprowadzić, opiera się na kryterium technicznym, według którego wyróżniono: teksty nieinteraktywne i teksty interaktywne¹⁵ (zwane także statycznymi i dynamicznymi¹⁶). W niniejszej pracy pojęcie „teksty statyczne” („teksty nieinteraktywne”) obejmuje teksty zamieszczone w Internecie, które internauta może jedynie przeglądać i czytać, natomiast nie może w żaden sposób modyfikować ich zawartości, natomiast pojęcie „teksty dynamiczne” („interaktywne”) odnosi się do tekstów zamieszczonych na takich stronach internetowych, gdzie użytkownik może zmieniać ich zawartość, najczęściej poprzez dopisywanie własnych uwag i przemyśleń komentujących tekst właściwy albo będących odpowiedziami na komentarze innych. Teksty interaktywne są — jak się wydaje — znacznie częściej spotykane niż teksty nieinteraktywne; do grupy tych pierwszych zaliczyć można bowiem różnego rodzaju blogi, czaty czy fora. Portale o charakterze bardziej ogólnym (jak np. *Onet*, <http://www.onet.pl>) czy witryny internetowe tytułów prasowych (np. „Gazety Wyborczej”, <http://www.gazeta.pl>) pozwalają internautom na pisanie komentarzy. Większość hobbystycznych stron prywatnych udostępnia każdemu odwiedzającemu tzw. księgę gości (na wzór papierowych ksiąg gości wystawianych w różnego rodzaju instytucjach, takich jak muzea, hotele, schroniska młodzieżowe itp.), gdzie można wpisywać swoje przemyślenia, uwagi, komentarze, pozdrowienia czy podziękowania dla twórcy strony.

Niniejsze opracowanie, koncentruje się na omówieniu zjawiska internacjonalizacji znaczeń polskich wyrazów w mediach elektronicznych na przykładzie sieci Internet¹⁷. Podstawę badań stanowią teksty pochodzące ze stron interaktywnych; są to — w przeważającej większości — teksty pisane nieprofesjonalnie, przez tzw. przeciętnych internautów (w odróżnieniu od tekstów pisanych przez specjalistów — redaktorów czy dzienni-

¹⁴ Wstępną charakterystykę gatunków internetowych zawiera monografia autorstwa J. GRZENI (2007: 152–173). Wiele cennych spostrzeżeń na temat gatunków tekstów funkcjonujących w Internecie można też znaleźć w monografii B. WITOSZ (2005).

¹⁵ Pojęcia „teksty interaktywne” i „nieinteraktywne” zostały zapożyczone z Narodowego Korpusu Języka Polskiego (<http://www.nkjp.pl>).

¹⁶ J. GRZENI (2007: 115–116) wymienia dynamiczność (w nieco innym jednak sensie) jako jedną z właściwości komunikacji językowej w Internecie.

¹⁷ Naturalnie zostanie tu przedstawionych jedynie kilka przykładów takich konstrukcji.

karzy). Teksty tego typu pisane są zazwyczaj polszczyzną potoczną¹⁸, często z wyraźnymi cechami slangu. Niejednokrotnie język ten przypomina hybrydę mowy i pisma¹⁹. Warto wymienić najbardziej charakterystyczne jego cechy²⁰:

- szerokie wprowadzanie potocyzmów, a także wyrazów slangowych oraz środowiskowych,
- częsty brak polskich znaków diakrytycznych (co częściowo można tłumaczyć problemami z klawiaturą, przeglądarką, oprogramowaniem itp.),
- używanie tzw. emotikonów, zwanych także „buźkami” czy „uśmieszkami” (zob. GRZENIA 2007: 137–145),
- stosunkowo liczne literówki, a także błędy ortograficzne, nierzadko rażące,
- stosunkowo częste zupełne ignorowanie zasad interpunkcji, np. pomijanie przecinków, a także kropek na końcu zdania; co charakterystyczne, niektóre znaki interpunkcyjne — takie jak średniki czy dwukropki — są używane niezwykle rzadko, wręcz sporadycznie, inne natomiast, przede wszystkim wykrzykniki, ale również znaki zapytania, są częstokroć nadużywane i powtarzane kilka, a nawet kilkanaście razy pod rząd.
- liczne usterki o charakterze stylistycznym i gramatycznym, dominacja prostych, pojedynczych zdań,
- stosunkowo częste zdrobnienia, typu *horrorek*, *sporcik*, *meczyk*, *teścik*,
- używanie (szczególnie przez najmłodsze pokolenie internautów) tzw. „pokemonowego” (lub „pokemoniastego”²¹) pisma, wykorzystującego naprzemiennie wielkie i małe litery, por. np. *A iNNisWeeTowiFoRuMof-fiCzE, KoGoLoFFciAcIE????*²²,
- ogólna niedbałość o językową stronę przekazu,
- pojawianie się elementów zaczerpniętych bezpośrednio z języków obcych, przede wszystkich angielszczyzny; wyróżnić tu można m.in. zapożyczenia leksykalne (np. *śłitaśny* / *sweetaśny*), kalki frazeologiczne

¹⁸ Por. też spostrzeżenia J. GRZENI (2007: 64): „zakres oficjalności w sieci jest znacznie węższy niż w komunikacji rzeczywistej”, „frekwencja form językowych nacechowanych oficjalnością jest w Internecie bardzo niska”.

¹⁹ Podobnie pisze D. CRYSTAŁ (2001: 21), który stwierdza, iż wielu badaczy zajmujących się językiem Internetu określiło go jako *written speech*, ‘pisana mowa’.

²⁰ Zob. też przywoływane już wcześniej monografie autorstwa J. GRZENI (2007) oraz D. CRYSTAŁA (2001), a także artykuł mojego autorstwa (ZABAWA 2009), gdzie zostały wymienione charakterystyczne cechy polszczyzny blogów.

²¹ W trakcie rozmów ze studentami dowiedziałem się, iż logo „Pokemon” (funkcjonujące jako nazwa własna, wykorzystywana obecnie m.in. jako tytuł serialu, wielu gier komputerowych, karcianych, itp.) zapisywane jest właśnie w taki sposób — z naprzemiennym wykorzystaniem wielkich i małych liter. Takie jest zatem wyjaśnienie pochodzenia określenia „pokemonowe pismo”.

²² <http://www.sweetbrokacik.pl/index.php?topic=5838.0>

(np. *gorące klawisze* z ang. *hot keys*), zapożyczenia ortograficzne, gdzie pewne litery lub grupy liter zastępowane są zbitkami charakterystycznymi dla angielszczyzny (np. *jush*, *qmpel*, *kultoora*, *chociash*), ponowną anglicyzację (na poziomie graficznym) już przyswojonych pożyczek²³ (np. *jeansy* zamiast *dżinsy*).

- pojawianie się neosemantyzmów, zarówno wewnątrzjęzykowych, będących skutkiem wewnętrznego rozwoju polszczyzny, jak i stanowiących wynik wpływu języków obcych, przede wszystkim angielszczyzny²⁴; zjawisko to jest zasadniczym tematem niniejszego artykułu.

Przedstawione zostaną przykłady rozszerzenia, a jednocześnie internacjonalizacji znaczeń polskich wyrazów. Opisywanych nowych znaczeń słów nie uwzględniono w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* (USJP²⁵), a także – wedle najlepszej wiedzy autora – nie odnotowano do tej pory w literaturze przedmiotu²⁶. Oto ich przegląd:

1. *Awatar*. Słowo to w ogóle nie znalazło się w USJP; forma *awatara*, co ciekawe, została już jednak umieszczona w WSWO²⁷. Konstrukcja *awatara* jest jednak dzisiaj stosunkowo rzadka; w mediach elektronicznych wyraz ten pojawia się znacznie częściej jako rzeczownik rodzaju męskiego, tj. *awatar*. Słowo to jest dzisiaj używane w całkowicie nowym znaczeniu. Oznacza mianowicie mały obrazek, funkcjonujący jako swego rodzaju symbol internauty biorącego udział w dyskusjach na danym forum internetowym²⁸, por. np. *Ewelinka jaki ładny awatar:)*²⁹. Co więcej, słowo

²³ Zjawisko to nie jest jednak nowe, pisała o nim E. Mańczak-Wohlfeld już w 1993 r., podając takie przykłady jak *dżyn*, który z powrotem zastępowany był formą *gin* (MAŃCZAK-WOHLFELD 1993: 281). Z perspektywy czasu można ocenić, iż ta ponowna anglicyzacja okazała się trwała: forma *gin* jest dziś używana nieporównywalnie częściej niż spolszczona *dżyn* / *dżyn*.

²⁴ Nie jest łatwym zadaniem ustalenie, czy dany neologizm semantyczny stanowi wynik wpływów obcych czy procesem rodzimym. Badacze zajmujący się zapożyczeniami semantycznymi sformułowali pewne kryteria pomagające w takim rozróżnieniu (zob. WITALISZ 2007). Trzeba jednak w tym miejscu zaznaczyć, iż kryteria te mają charakter relatywny, a nie absolutny, tym samym nie dają pewności, lecz jedynie wskazują na większe prawdopodobieństwo tej, a nie innej drogi przedostania się danego neosemantyzmu do języka polskiego.

²⁵ Pełny wykaz skrótów nazw słowników użytych w niniejszej pracy znajduje się na końcu artykułu.

²⁶ Por. przypisy 31 i 47.

²⁷ Por. definicję omawianego słowa w WSWO: „*mit. ind.* wcielenie boga, zwłaszcza Wisznu, który zstępuje do świata ludzi w postaci zwierzęcia, człowieka lub hybrydy, by przywrócić zachwiany ład świata”.

²⁸ Poza forami *awatary* można także spotkać w komunikatorach internetowych czy grach sieciowych.

²⁹ Wszystkie cytaty ilustrujące nowe znaczenia słów pochodzą z interaktywnych stron internetowych i zostały przytoczone z zachowaniem oryginalnej ortografii, składni i inter-

to stało się już podstawą dalszych form, takich jak przymiotnik *awatarowy*, a nawet przysłówki *awatarowo*. Także w innych językach, np. niemieckim, *Avatar* jest używany w nowym znaczeniu, por. np. *'ich find' sternle's avatar schön*³⁰. Nowy sens omawianego słowa powstał najprawdopodobniej pod wpływem angielszczyzny, gdzie znaczenie to zostało już uwzględnione w słownikach, por. np. OED³¹.

2. **Silnik.** Słowo to — poza swym podstawowym sensem — jest dziś również używane w całkowicie nowym znaczeniu. Oznacza mianowicie algorytm będący podstawą działania gry komputerowej lub konsolowej, programu czy też przeglądarki internetowej, por. np. *zrób sam grę na silniku Unreal*³². Co ciekawe, nowe znaczenie tego słowa już na tyle przyjęło się w środowisku osób interesujących się grami komputerowymi, iż przymiotnik *silnikowy*, a nawet przysłówki *silnikowo* są już również używane w nowym znaczeniu, choć takie użycie jest jeszcze wciąż stosunkowo rzadkie, por. np. *czy to te dwie ekipy zdominują walkę o silnikowe wpływy, gdy nastaną czasy nowej generacji*³³?; *Novalogic miała swój przestarzały silnik graficzny, ale jej „silnikowo”³⁴ niedopracowane gry sprzedawały się świetnie*³⁵. Nie ulega w zasadzie wątpliwości, iż nowe znaczenie analizowanego słowa pojawiło się pod wpływem angielszczyzny; znaczenie to jest już uwzględnione w angielskich słownikach, por. OED. Co więcej, *silnik* (w swym nowym znaczeniu) pojawia się często wymiennie z angielską formą *engine*. Jest to zatem ciekawy przykład współistnienia anglicyzmu leksykalnego i semantycznego³⁶. Obie te konstrukcje pojawiają się nierzadko w tym samym tekście, a nawet akapicie, por. np.

punkcji. Źródło cytatu: <http://www.beauty-forum.pl/pomadki-ochronne-do-ust-vt1820,90.htm> [data dostępu: październik 2010].

³⁰ http://germanspouses2.myfastforum.org/archive/o_t__t_9157__start_200__index.html [data dostępu: październik 2010].

³¹ Więcej informacji na temat konstrukcji *awatar* można znaleźć w moim artykule na temat zapożyczeń semantycznych (ZABAWA, 2010).

³² *Unreal 3* to tytuł gry komputerowej. Źródło cytatu: <http://playa.pl/dodatki-zobacz/content,2922,t,zrob-sam-gre-na-silniku-unreal-3> [data dostępu: październik 2010].

³³ Notabene słowo *generacja* (z kontekstu całości tekstu wynika, iż chodzi o nową „generację konsol”) jest również neosemantyzmem, opisanym już w literaturze przedmiotu (por. WITALISZ 2007). Źródło cytatu: http://www.gram.pl/news_8Q3eGO23_Epic_Games_o_Unreal_Engine_4.html [data dostępu: październik 2010].

³⁴ Warto zwrócić uwagę, iż autor cytowanego zdania odczuwał zapewne swego rodzaju obcość formy *silnikowo*, jako iż zdecydował się na użycie cudzośliwu.

³⁵ <http://gry.wp.pl/forum/gra-delta-force-xtreme-pc,21230/1.html?ticket=6820667849482496oinhpCtC19ELxD%2FF0XIFSLwKmTzqAWF%2BqyQJQGa9XWz3Q97dZFx7bwgUF%2FTL0Dk2Q83sTEaqr9tbyftkF3kprHcMQvWd27%2BS9n2Jmw67ID7eWV%2FFpkzkuGKuiEBW2BH5pSbWRG%2Fmky6yw%2BpRYSz3vw%3D%3D> [data dostępu: październik 2010].

³⁶ Nie jest to jednak zjawisko rzadkie, podobne pary można wyróżnić w przypadku takich słów, jak np. *software* — *oprogramowanie*, *hardware* — *sprzęt* czy *Internet* — *Sieć*.

twórcy silnika Unreal Engine 4 chcą tym narzędziem zdominować rynek jeszcze bardziej, niż stało się to w przypadku trzeciej odsłony. Zagadką wciąż pozostaje termin debiutu engine'u³⁷. Znaczenie to zostało przyswojone także w innych językach europejskich, por. niem. (*Grafik*)*Triebwerk*³⁸.

3. **Ciasteczko.** Słowo to jest obecnie używane w Internecie w całkowicie nowym znaczeniu. Oznacza mianowicie informacje zapisywane przez niektóre strony internetowe na twardym dysku komputera w celu późniejszej identyfikacji użytkownika. Dzięki ciasteczkom³⁹ użytkownik nie musi np. ponownie wpisywać swojego loginu i hasła, a także może otrzymywać spersonalizowane informacje⁴⁰. Słowo to jest dziś bardzo często używane w sieci Internet, por. np. *ja używam programu easy cleaner i nie mam problemu z ciasteczkami*⁴¹. Co więcej, nowe znaczenie *ciasteczek* stało się już bazą dla nowego sensu przymiotnika *ciasteczkowy*, a nawet — choć takie użycie jest sporadyczne — przysłówka *ciasteczkowo*, por. np. *jednym z najgorliwszych orędowników wprowadzenia „ciasteczkowej prohibicji” jest niemiecki eurodeputowany*⁴²; *skrypty jakże rozrzućne ciasteczkowo*⁴³. Także w tym przypadku opisywane zmiany znaczeniowe mają swe źródło w angielszczyźnie, por. definicje słowa *cookies* w OED⁴⁴.
4. **Pokój.** Słowo to używane jest teraz w całkowicie nowym znaczeniu, a mianowicie 'miejsca (strony) w Internecie, gdzie użytkownicy mogą prowadzić rozmowy internetowe (kiedyś jedynie w wersji pisanej, obecnie również mówionej)', por. np. *ciekawe pokoje na Onecie [...] w postach będziemy opisywać i oceniać pokoje na Onecie*⁴⁵. Także przymiotnik (*wiele*)

³⁷ http://www.gram.pl/news_8Q3eGO23_Epic_Games_o_Unreal_Engine_4.htmlOpera. HTML/Shell/Open/Command [data dostępu: październik 2010].

³⁸ Jest to jednak termin węższy od polskiego *silnika*, gdyż odnosi się jedynie do komponentu odpowiedzialnego za wyświetlanie grafiki. Innymi jego wariantami są: *Grafik-Maschine* czy *Grafik-Engine*. Mamy tu zatem do czynienia ze współlistnieniem anglicyzmu leksykalnego i semantycznego, analogicznie jak w polszczyźnie.

³⁹ Co interesujące, w nowym znaczeniu konstrukcja ta pojawia się praktycznie wyłącznie w liczbie mnogiej.

⁴⁰ Wiele portali, zwłaszcza sklepów internetowych, zapamiętuje danego użytkownika i proponuje (np. w wiadomości elektronicznej wysyłanej do danego klienta) towary podobnego rodzaju do tych zakupionych wcześniej; mogą to być np. filmy tego samego reżysera, książki tego samego autora czy dotyczące tej samej tematyki itp.

⁴¹ <http://www.ofon.net/jak-usunac-pliki-cookies-czyli-ciasteczka-przegladarki-t4357.html> [data dostępu: październik 2010].

⁴² <http://www.pcworld.pl/news/345819/Czy.czekana.cia-esteczka.prohibicja.html> [data dostępu: październik 2010].

⁴³ <http://idarionis.com/forum/forum.php?req=thread&id=1003> [data dostępu: październik 2010].

⁴⁴ W języku niemieckim, co ciekawe, określenie to funkcjonuje jako anglicyzm leksykalny, a nie semantyczny (*Cookie*).

⁴⁵ <http://forum.taboret2.pl/viewtopic.php?f=7&t=205> [data dostępu: październik 2010].

pokoju jest już używany, choć nadal stosunkowo rzadko, w nowym znaczeniu, por. np. *zrobić chat wielopokoju*;⁴⁶. Warto odnotować, iż *pokój* pojawia się w tekstach internetowych nie tylko w nowym sensie, ale również w nowych kolokacjach, takich jak np. *pokoje publiczne / prywatne, darmowe / komercyjne / płatne, ogólne / tematyczne / hobbystyczne / specjalistyczne / towarzyskie / randkowe / erotyczne / regionalne / dzikie*⁴⁷. Analogiczną zmianę znaczeniową można zaobserwować m.in. w języku niemieckim, por. np. *Chat-Zimmer*, pisane także łącznie: *Chatzimmer*⁴⁸. Także w tym przypadku rozszerzenie znaczenia dokonało się pod wpływem angielszczyzny, a angielskie *chat room* (lub *chatroom*) zostało dosłownie przetłumaczone na inne języki⁴⁹.

5. Swoje znaczenie rozszerzają dziś, poza rzeczownikami, także liczne **przymiotniki**. O ile jednak w przypadku rzeczowników nowe znaczenia są bardzo często znacznie oddalone semantycznie od sensów podstawowych danego wyrazu, o tyle zmiany semantyczne przymiotników związane są najczęściej z rozszerzeniem ich łączliwości; w rezultacie pojawiają się nowe, niespotykane wcześniej kolokacje. Przykładem może być wyraz *lekki*, pojawiający się w tekstach związanych tematycznie z komputerami i Internetem w znaczeniu 'nieobciążający nadmiernie zasobów komputera', por. np. *lekki antywirus, lekki firewall*. Innymi przykładami mogą być słowa: *słaby* w znaczeniu 'zacołany technicznie, przestarzały, nienowoczesny', np. *słaby komputer, słaby laptop*; *cyfrowy* w znaczeniu 'wykorzystujący system odczytu i zapisu informacji w postaci ciągów zer i jedynek', np. *cyfrowy aparat fotograficzny, cyfrowa kamera*⁵⁰.
6. Wiele tego typu neosemantyzmów, używanych początkowo jedynie w środowisku osób interesujących się szeroko rozumianymi komputerami (głównie, a może nawet jedynie, na różnego rodzaju forach internetowych), przedostało się już do polszczyzny niespecjalistycznej

⁴⁶ <http://espik.pl/forum/8/1096> [data dostępu: październik 2010].

⁴⁷ Nie jest tu możliwe szczegółowe omówienie znaczeń poszczególnych kolokacji. Więcej informacji na temat zmian znaczeniowych słowa *pokój* można znaleźć w moim artykule na temat neosemantyzmów (ZABAWA 2010).

⁴⁸ <http://jcay.org/de/remotely-hosted/chat-scripts/cgi-for-me-chat-room.html> [data dostępu: październik 2010].

⁴⁹ Angielskie *room* jest znacznie szersze znaczeniowo niż polski *pokój*; we frazie *chat room* oznacza bowiem nie tyle 'pokój', ile raczej 'miejsce (do prowadzenia internetowych pogawędek)'. W polszczyźnie można zetknąć się z frazą *kanały czata*, znacznie trafniejszej — jak się wydaje — niż *pokoje czata*. *Pokój* jest jednak używany bezsprzecznie częściej, co potwierdza moją tezę, iż zapożyczenia semantyczne wprowadzane są najczęściej do polszczyzny za pośrednictwem „odwróconych odpowiedników prymarnych” (zob. ZABAWA 2007).

⁵⁰ Więcej informacji na temat słowa *cyfrowy* można znaleźć w artykule mojego autorstwa (ZABAWA 2008).

i zostało uwzględnione w USJP. Do takich słów należy np. *sieć* lub *Sieć* (funkcjonujące jako rzeczownik pospolity lub nazwa własna Internetu), *menu* (w znaczeniu ‘rozwijanej listy opcji do wyboru’), *pamięć* (w znaczeniu ‘układów przechowujących informacje w trakcie pracy komputera’), *pluskwa* (w znaczeniu ‘błędu w programie komputerowym’⁵¹, również jako przymiotnik, por. *zapluskwiony program*), *rozkaz* (w znaczeniu ‘instrukcji dla komputera sterującej wykonaniem jakiegoś zadania’), *czytać* (w znaczeniu ‘wprowadzać informacje do pamięci komputera’, por. *komputer nie czyta tej płyty*) czy *klient* (w znaczeniu ‘komputer podłączony do serwera’).

Warto w tym miejscu dodać, iż angielskie odpowiedniki opisanych w artykule słów są neosemantyzmami również w tym języku, co można stwierdzić, analizując daty pojawiania się poszczególnych znaczeń słów podanych przez OED. Przykładowo, nowe znaczenie słowa *engine* pojawiło się w 1984 r., początkowo jedynie we frazie *search engine*. Widać zatem wyraźnie, iż nowe znaczenia wielu polskich słów kopiują sensy wcześniej zaadaptowane w angielszczyźnie.

Na zakończenie warto zauważyć, iż — jak się wydaje — o ile przyrost nowych angielskich zapożyczeń leksykalnych jest już znacznie mniejszy niż w latach 90. ubiegłego stulecia, o tyle liczba pożyczek semantycznych wydaje się znacząco wzrastać w ostatnim czasie. Takie zapożyczenia pojawiają się naturalnie nie tylko w języku Internetu, ale także prasy, telewizji czy w rozmowach codziennych. Jednak to właśnie Internet wydaje się szczególnie obiecującym medium dla badań nad nowymi znaczeniami polskich słów, jako iż nowe konstrukcje właśnie tam pojawiają się najczęściej i najszybciej. Nowe pożyczki semantyczne mają często charakter spontaniczny i potoczny. Nie są one ustabilizowane w języku, co widać zarówno na przykładzie licznych form wariantowych (por. istniejące pary anglicyzmów semantycznych i leksykalnych, np. *silnik* i *engine*, oraz „konkurujących ze sobą” anglicyzmów semantycznych, takich jak *pokój czata* i *kanat czata*, czy też anglicyzmów semantycznych i starszych zapożyczeń z innych języków, np. *awatar* i *emblemata*, jak i niekonsekwencji morfologiczno-składniowych, wskazujących wyraźnie na brak ustalonej normy, por. np. wariantowe formy *pokoje czata*, *pokoje czatu*, a nawet *pokoje w czacie* czy *pokoje z czatu* (zob. ZABAWA, 2010). Opisane w artykule nowe pożyczki semantyczne różnią się zatem w bardzo istotny sposób od starszych anglosemantyzmów, takich jak *okno* czy *ikona*, które nie powstały spontanicznie, stworzone przez użytkowników komputerów i Internetu, lecz zostały niejako „narzucone z góry” przez tłumaczy. Formy tego typu, niemające w zasadzie form

⁵¹ To samo znaczenie można również wyrazić słowem *bug*; mamy tutaj zatem ponownie do czynienia z parą: anglicyzm leksykalny — anglicyzm semantyczny.

wariantowych, zaczęły się bowiem rozprzestrzeniać wraz z pojawieniem się systemów operacyjnych *Kickstart/Workbench* dla komputerów Amiga oraz *Microsoft Windows*⁵² dla komputerów PC. Zapożyczenia semantyczne można podzielić (podobnie jak uczyniono to z pożyczkami leksykalnymi) według stopnia przyswojenia w polszczyźnie. Sieć Internet zaś dostarcza, jak się wydaje, doskonałego materiału do tego typu badań.

Skróty słowników

- OED — *Oxford English Dictionary*, 2010. Dostępny w Internecie: <http://www.oed.com> [data dostępu: październik 2010].
- USJP — DUBISZ S., red., 2003: *Uniwersalny słownik język polskiego*. Warszawa.
- WSWO — BAŃKA M., red., 2003: *Wielki słownik wyrazów obcych PWN*. Warszawa.

Literatura

- BUTTLER D., 1978: *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*. Warszawa.
- CHACIŃSKI B., 2003: *Wypasiony słownik najmłodszej polszczyzny*. Kraków.
- CRYSTAL D., 2001: *Language and the Internet*. Cambridge.
- FELIKSIAK M., red., 2010: *Centrum Badania Opinii Społecznej: komunikat z badań — korzystanie z komputerów i Internetu*. Artykuł dostępny w Internecie: http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_079_10.PDF [data dostępu: październik 2010].
- GÓRECKA J., 2009: *Specyfika i potencjał mediów elektronicznych a rozwijanie kompetencji komunikacyjnej na poziomie zaawansowanym. Jak definiować cele edukacji medialnej w kontekście studiów neofilologicznych?* W: FELICIAK M., PTASZEK G., red.: *Komunikowanie (się) w mediach elektronicznych. Język, edukacja, semiotyka*. Warszawa.
- GRZENIA J., 2007: *Komunikacja językowa w Internecie*. Warszawa.
- KITA M., GRZENIA J., red., 2004: *Dialog a nowe media*. Katowice.
- MAŃCZAK-WOHLFELD E., 1993: *Uwagi o wpływie języka angielskiego na polszczyznę końca XX w.* „Język Polski”, T. 73, z. 4—5.

⁵² Szczególnie pojawienie się systemu operacyjnego *Microsoft Windows* było istotne dla rozprzestrzeniania się różnorodnych anglicyzmów semantycznych. System ten został bowiem całkowicie spolszczony, co wymusiło stworzenie terminologii, której język polski nie posiadał (albo posiadał w stopniu szczątkowym). Anglosemantyzmy, takie jak *ikona* czy *okno*, zostały zatem niejako „narzucone” (przez tłumaczy) polskim użytkownikom tego systemu.

- MAŃCZAK-WOHLFELD E., 1995: *Tendencje rozwojowe współczesnych zapożyczeń angielskich w języku polskim*. Kraków.
- MAŃCZAK-WOHLFELD E., 2006: *Angielsko-polskie kontakty językowe*. Kraków.
- SKARŻYŃSKA K., 2009: Czy media elektroniczne tworzą sztuczny świat? Rola mediów elektronicznych w rozumieniu świata i kształtowaniu postaw. W: FILICIAK M., PTASZEK G., red.: *Komunikowanie (się) w mediach elektronicznych. Język, edukacja, semiotyka*. Warszawa.
- WESOŁOWSKA D., 1978: *Neosemantyzmy współczesnego języka polskiego*. Kraków.
- WITALISZ A., 2007: *Anglosemantyzmy w języku polskim — ze słownikiem*. Kraków.
- WITOSZ B., 2005: *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki*. Katowice.
- ZABAWA M., 2004: Nowe zapożyczenia semantyczne w polszczyźnie. „Poradnik Językowy”, z. 9.
- ZABAWA M., 2007: *Language Contact and Foreign Language Teaching*. In: ARABSKI J., ed.: *On Foreign Language Acquisition and Effective Learning*. Katowice.
- ZABAWA M., 2008: Jeszcze o nowych zapożyczeniach semantycznych w polszczyźnie. „Poradnik Językowy”, z. 9.
- ZABAWA M., 2009: My blogasek bierze udział w konQursie — czy polskie blogi internetowe są pisane po polsku? W: FILICIAK M., PTASZEK G., red.: *Komunikowanie (się) w mediach elektronicznych. Język, edukacja, semiotyka*. Warszawa.
- ZABAWA M., 2010: „Awatar”, „pokój”, „centrum” i inne: najnowsze zapożyczenia semantyczne w języku polskim. „Poradnik Językowy”, nr 10.

Marcin Zabawa

Changes of modern Polish in the electronic media: internationalisation of the meaning of Polish words (on the example of texts from the Internet website)

Summary

The first part of the article concentrates on the attempt to describe the term “electronic media”. The very term is used differently by different researchers working on the language of the Internet, radio and television. Here, the term is used as synonymous to the so called new media, namely, connected to widely-understood computers and Internet. The main aim of the article is to present selected examples of internationalization, and, at the same time, meaning extension of Polish words. The basis of the research constitutes texts produced by the so called average Internet users (in contrast to editors and journalist writing professionally). The phenomenon of word internationalization, that used to be marginal, is becoming more and more visible in Polish: many words are used in new meanings or collocations.

Key words: language in the electronic media, loanwords in the media, internationalisms in the Polish media

Marcin Zabawa

Die Veränderungen des heutigen Polnischen in elektronischen Medien: Internationalisierung von Bedeutungen der polnischen Wörter (anhand der Texte im Internet)

Zusammenfassung

Der Schwerpunkt des ersten Teiles des Artikels liegt auf der Beschreibung des Begriffs „elektronische Medien“. Der Terminus wird gebraucht im verschiedenen Sinne des Wortes von den einzelnen, die Sprache des Internets, des Fernsehens und des Rundfunks erforschenden Wissenschaftlern. In vorliegender Arbeit wird der Begriff als Synonym für die mit Computer und Internet eng verbundenen sog. neuen Medien angewandt. Das Hauptziel des Artikels ist, ausgewählte Beispiele für Internationalisierung und damit für Bedeutungserweiterung von den polnischen Wörtern zu schildern. Die Grundlage der Forschungen sind die von durchschnittlichen Internetbenutzer (im Unterschied zu professionell schreibenden Personen – Redakteuren, Journalisten) geschriebenen Texte. Das einst marginale Phänomen der Internationalisierung von Wortbedeutungen ist heutzutage in der polnischen Sprache immer häufiger erkennbar: viele Wörter werden in neuen Bedeutungen oder Kollokationen gebraucht.

Schlüsselwörter: Sprache in elektronischen Medien, Neusemantismen, Entlehnungen in Medien, Internationalismen in polnischen Medien